

KLP-fondene

RAPPORT OM ANSVARLIGE INVESTERINGER

2021

Kjære leser

Markedene har til tross for fortsatte utfordringer knyttet til håndtering av pandemien levert høy avkastning. Igjen har vi sett at selskaper med høy vektlegging av samfunnsansvar har gjort det godt. Våre svanemerkede fond, som har en ekstra tydelig bærekraftsprofil, har gjort det noe bedre enn tradisjonelle indeksfond.

Gjennom året har vi fulgt opp nærmere 300 selskaper innenfor mange ulike temaer som håndtering av klimarisiko, biologisk mangfold som bærekraftig havbruk, sammensetning av styreverv hvor relevant kompetanse, likestilling og mangfold er våre fremste prioriteringer, barns rettigheter, skatt og anti-korrupsjon, for å nevne noen.

Vi jobber hele tiden mot faktiske resultater og igjen har vi sett mange eksempler på positive effekter av vårt arbeid, som at flere selskaper setter klimamål, legger ned virksomhet grunnet menneskerettighetsrisiko i konfliktområder, faser ut kull fra sin virksomhet eller setter mål for å etterleve internasjonale standarder. Stemmegivning på generalforsamlinger er også en viktig arena for påvirkning. I fjor stemte vi på nærmere 9000 generalforsamlinger med utgangspunkt i våre eierforventninger. I det norske markedet har vi en spesielt god mulighet til å være en tydelig eier, og i samarbeid med andre investorer har vi mulighet for enda større påvirkning enn om vi står alene. Vi deltok aktivt med innspill forut for at NUES (Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse) i fjor skulle oppdatere sin anbefaling om eierstyring og selskapsledelse. I den oppdaterte anbefalingen kom det inn flere punkter som var på linje med våre egne retningslinjer for stemmegivning, blant annet at selskapene skal skape verdier for aksjonærene på en bærekraftig måte.

I tillegg til direkte dialog og stemmegivning har vi deltatt i det offentlige ordsiftet innen ansvarlige investeringer. Vi har lenge vært en pådriver for at investorer bør gjøre aktsomhetsvurderinger både forut for nye investeringer og i oppfølging av eksisterende investeringer. Dette er spesielt relevant for investeringer i markeder med lite åpenhet og ytringsfrihet eller svak regulering. Investorer bør da ta utgangspunkt i en risikobasert tilnærming og ut fra land-, industri- og selskapsrisiko evaluere hvilke selskaper man bør unngå. I samarbeid med Amnesty

bidro vi til en argument-samling med våre vurderinger og vi deltok i møte med finanskomiteen på Stortinget for å gi innspill om at Oljefondet burde innføre risikobasert forhåndsfiltrering. Det var gledelig å se at Oljefondet mot slutten av året kom med nyheten om at de skulle begynne med dette, i tillegg til de risikobaserte nedsalgene. Det vi fortsatt ønsker er større åpenhet om hvilke selskaper dette gjelder sammen med begrunnelsene som ligger til grunn.

Utelukkelse er et viktig virkemiddel der dialog ikke fører frem eller i de tilfeller der selskapets hovedaktiviteter er i strid med våre etiske standarder. Det er et mål å treffe presist med våre vurderinger, slik at vi ikke utelukker flere selskaper enn nødvendig, noe som kan være krevende i områder med begrenset tilgang på informasjon. Det er her aktsomhetsprinsippene kommer til anvendelse i praksis. Vi gjorde våre første aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper med aktiviteter i Myanmar og på Vestbredden. Dette kan du lese mer om senere i rapporten. Vi hadde også en større gjennomgang av våpenselskaper med henblikk på å treffe mer presist på utelukkelse av selskaper som utvikler eller produserer kontroversielle våpen.

I samarbeid med DNB og DNV publiserte vi i fjor en rapport om grønn skipsfart. Konklusjonen er at det er mulig for internasjonal skipsfart å nå målene i Parisavtalen ved bruk av eksisterende teknologi. I rapporten peker vi også på at den finansielle risikoen er høyere ved å fortsette som før. Vi håper og tror rapporten er et viktig bidrag for beslutningstagere innen shipping som står med et stort ansvar for sin klimapåvirkning gjennom valg av tradisjonell eller fremtidsrettet teknologi når nye skip skal bestilles.

«Veien til Paris – KLPs veikart til netto null-utslipp» ble publisert i 2021. KLP-konsernet har som mål at investeringsgene skal være innrettet i tråd med målene i Parisavtalen

Håvard Gulbrandsen,
Administrerende direktør i KLP Kapitalforvaltning AS

innen 2030, noe som dels vil måtte komme gjennom at selskapene selv reduserer sine utslipp, men også ved at KLP vrir sine investeringer til selskaper med lavest mulig utslipp uten å fjerne store og viktige sektorer fra investeringsuniverset. Innenfor energisektoren unngår KLP selskaper som utvinner kull eller oljesand, men beholder investeringer i mange av de større olje- og gasselskapene som har potensial og vilje til å bidra til det grønne skiftet gjennom en gradvis avvikling av fossilutvinningen og satsning på fornybar energi.

Vi går nå spennende, men fortsatt krevende tider i møte. Pandemien forventes å avta gradvis, men på et bakteppe av geopolitiske spenninger må vi gjøre det vi kan for å løse vår tids viktigste utfordringer, som bekjempelse av alvorlig global oppvarming, ivaretagelse av naturmangfold og fortsatt bekjempelse av brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Vi ønsker å være en tydelig stemme både globalt og nasjonalt og vil fortsette å jobbe for at selskaper vi er investert i setter seg ambisiøse klimamål. Avskoging og andre alvorlige miljødelegelser er også noe vi ikke aksepterer og som vi vil ha et spesielt blikk på. Dessuten vil arbeidstakerrettigheter og mangfold stå høyt på agendaen når vi utøver vårt eierskap.

Med ønske om ansvarlig sparing, pensjonsforvaltning og avkastning,

Hilsen Håvard

Innhold

Kjære leser	3
KLP-fondene	4
2021 i korte trekk	6
KLP-fondenes strategi som ansvarlig investor	8
Oppdatering av Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor	10
Svanemerket fond i fremvoksende markeder – Utfordrende og viktig!	12
KLPs veikart mot netto null-utslipp	14
Hvordan kan skipsfarten bli klimavennlig?	16
EUs handlingsplan for bærekraftig finans	18
Telenors dilemma i Myanmar	20
Migrantarbeidere i Qatar	22
Investering i blå ammoniakk og karbonfangst	24
KLPs første aktsomhetsbasert uttrekk	26
Utøvelse av KLPs aktsomhetskriterie i praksis	27
Utrekk Våpen	28
Vi stemmer på generalforsamlinger	29
KLP Mer Samfunnsansvar leverte god avkastning i takt med økt ESG-fokus	30
Svanefond – nye kriterier	32
Karbon fotavtrykk for fond	33

KLP-fondene

KLP Kapitalforvaltning AS er et av Norges største kapitalforvaltningsselskaper og Norges ledende indeksforvalter. Selskapet forvalter rundt 670 milliarder kroner for virksomheter i KLP-konsernet og eksterne kunder.

Selskapet forvalter 56 norskregistrerte verdipapirfond (KLP-fondene), fordelt på 25 indekxnære aksjefond, fire faktorfond, ti svanemerkede fond, ett aktivt aksjefond, ti rentefond, åtte fondspakker (hvorav fire svanemerkede) og to spesialfond. Selskapet har stort fokus på automatiserte operasjonelle prosesser og effektiv drift, slik at selskapet klarer å levere forvaltningsløsninger til konkurransedyktige priser.

Styret i KLP Kapitalforvaltning og i Kommunal Landspensjonskasse har etablert retningslinjer for KLP og KLP-fondene (KLP) som ansvarlig investor og eier. KLP Kapitalforvaltning er ansvarlig for å utøve strategien og ivareta KLP-konsernets ambisjoner om å være en ledende aktør på området.

KLPs investeringer har et langsiktig perspektiv. Målet er å få best mulig avkastning på pensjons- og sparepengene. For at

verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten være ansvarlig og bærekraftig.

KLPs arbeid med ansvarlige investeringer er forankret i FNs klima- og bærekraftsmål. Disse er vedtatt for å sikre trygge og velfungerende samfunn og bidra til bærekraftig utvikling. Målene oppsummerer de viktigste utfordringene verden står overfor, og gir konkrete mål som stater, næringsliv, akademia og sivilsamfunn må samarbeide om for å sikre en bærekraftig utvikling.

I Årsrapport KLP-fondene finner du informasjon om alle KLP-fondene, inkludert verdipapirene fondet investerer i. Rapporten finner du her: <https://www.klp.no/sparing-og-fond/spar-i-fond/rapporter>

Kiran Aziz er leder for ansvarlige investeringer i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid med ansvarlige investeringer kan sendes til Kiran.Aziz@klp.no

Ann-Elisabeth Tunli Moe er leder for fond i KLP Kapitalforvaltning. Spørsmål om fondene kan sendes til Ann-Elisabeth.Tunli.Moe@klp.no

“Våre kunder har en forventning om at vi hver eneste dag bidrar til god avkastning og opptrer ansvarlig”

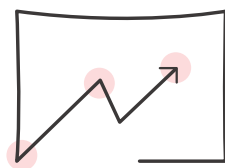
ANN-ELISABETH TUNLI MOE

2021 i korte trekk

Forvalter totalt **56** fond

Forvalter **25** indeksfond

Forvalter **10**
Svanemerkede fond

8 877

Deltatt på 8 877
generalforsamlinger

98%

Andelen av
generalforsamlinger
KLP deltok på

294

selskapsoppfølginger

657
utelukkede
selskap

67
nye utelukkelse

9
inkluderinger

VÅRE FOND FINANSIERTE MINDRE AV VERDENS UTSLIPP:

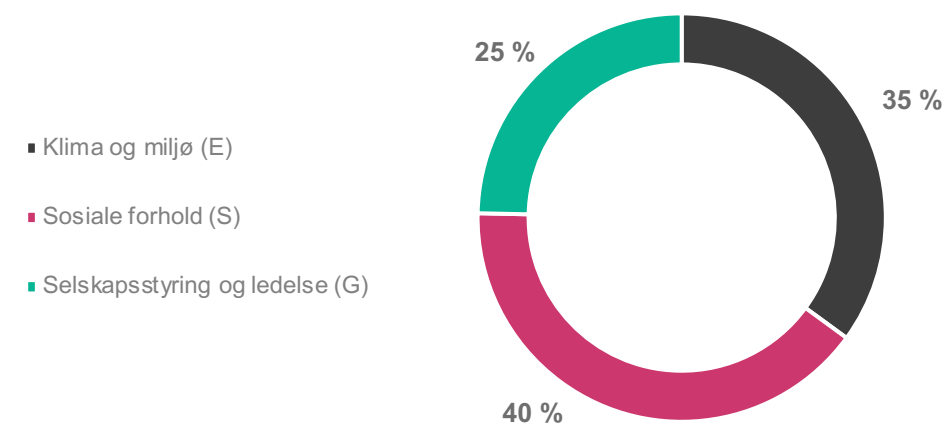
52%

lavere utslipp i KLP AksjeGlobal
Mer Samfunnsansvar

73%

lavere i KLP Obligasjon Global
Mer Samfunnsansvar

Fordeling av selskapsdialog på E, S og G

KLP-fondenes strategi som ansvarlig investor

Vårt fremste ansvar er å sikre en langsiktig verdiskapning for våre eiere og kunder. KLP-fondene forvalter rundt 670 milliarder kroner, som er investert i over 7000 selskaper.

Selv om vi er bredt investert og ofte en liten eier i selskapene, bruker vi aktivt flere virkemidler for å påvirke selskapene til bærekraftig utvikling og verdiskaping.

AKTIV EIER

Målet for KLP er å være en pådriver for en bærekraftig forretningsdrift i tråd med internasjonale normer og kundenes forventninger til oss som forvalter. Derfor er vi ofte i dialog med selskaper i porteføljen, og bidrar inn i flere prosjekter som fører til dialog eller engasjement i selskaper. Dialogen har som mål å fremme en langsiktig og ansvarlig verdiskaping i fondene.

Som eier i selskaper kan vi også påvirke disse ved å stemme for eierrettighetene (fondenes aksjer) på generalforsamlingen. Gjennom en analytisk, systematisk og ansvarlig stemmegivning bidrar vi til god eierstyring og selskapsledelse i de selskapene KLP er eier.

UTREKK

Vi vil ikke oppnå finansiell avkastning for enhver pris. Ekskludering er en siste utvei hvis et selskap ikke viser evne til endring og forbedringer. Eksklusjonskriteriene er knyttet til grove eller systematiske brudd på anerkjente internasjonale normer, som FN-konvensjoner om menneskerettigheter, miljøvern, arbeidstakerrettigheter og korrupsjon.

KLP er åpne om hvilke selskaper som utelukkes fra fondene og hvorfor de utelukkes. Beslutningen om å offentliggjøre begrunnelsen for ekskluderingene handler om å bidra til mer kunnskap og oppmerksomhet om kritikkverdige forhold. Dette mener vi gir større påvirkningskraft og har en disiplinerende effekt også på andre selskap. Det gir informasjon til andre investorer, slik at de kan vurdere hvorvidt forholdene er brudd på deres retningslinjer for investeringer. Målet er at arbeidet med ekskluderinger skaper ringvirkninger utover påvirkningen på det enkelte selskap som blir ekskludert.

KLP investerer ikke i selskaper som produserer våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper

(kjernevåpen, landminer og klasebomber) eller i selskaper med mer enn 5% inntekt fra kull, oljesand, tobakk, alkohol, penge-spill eller pornografi.

INVESTERINGER SOM GJØR MER

Vårt arbeid bygger på internasjonalt anerkjente prinsipper. Gjennom vårt medlemskap i FNs Global Compact har vi forpliktet oss til å:

- Støtte menneskerettighetene og sikre at selskapet ikke medvirker til brudd.
- Anerkjenne internasjonale arbeidstakerrettigheter, deriblant retten til fagforeningsfrihet og kollektive forhandlinger, avskaffelse av tvangsarbeid, barnearbeid og diskriminering.
- Støtte ”føre var”-prinsippet i miljøspørsmål, og ta initiativ til å fremme miljøansvar.
- Bekjempe all form for korrupsjon.

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs klima og bærekraftsmål er også viktige normer vi forholder oss til. KLP har undertegnet FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (UNPRI) og dermed sagt at vi blant annet skal implementere miljø-, sosiale og selskapsstyringstemaer i våre investeringsanalyser og beslutningsprosesser.

“KLP-fondene skal utøve sitt eierskap i tråd med kjerneverdiene åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert”

www.klp.no/om-klp/samfunnsansvar/hva-vi-ikke-investerer-i

SLIK ER KLP EN ANSVARLIG INVESTOR

Denne modellen viser hvordan KLPs arbeider med ansvarlige investeringer er bygget opp omkring tre sentrale virkemidler, strenge uttrekkskriterier og FNs bærekraftsmål som underbygger og er sentrale for alt vi gjør.

Uttrekk

av produkt og adferd

Menneske-rettigheter

Rettigheter i krig og konflikt

Arbeidstaker-rettigheter

Miljø- og klima-skadelig virksomhet

Korrupsjon

Andre etiske normer

Investeringer

som tar mer samfunnsansvar

Pornografi

Pengespill

Kull og oljesand

Våpen

Tobakk

Alkohol

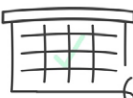
Aktiv eier

som påvirker selskaper

HVORDAN VI JOBBER MED EKSKLUDERINGER OG INKLUDERINGER

Selskapene i KLPs investeringsunivers overvåkes kontinuerlig for brudd på våre etiske retningslinjer. Alle saker følger en bestemt prosess før en beslutning om eventuell ekskludering blir tatt:

Hendelse

Utredning

Dialog og engasjement

Resultat Tilfredsstillende?

Ja

Nei

Ingen eksklusjon

Eksklusjon

Oppdatering av Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor

Vi er til enhver tid opptatt av at rammeverket vårt er relevant og er på linje med de endringene som skjer rundt oss. Alle investorer som opererer på det globale marked står i dag overfor nye utfordringer. Vi må sikre at virksomhetene vi investerer i bidrar til en fremtid med respekt for menneskerettigheter, miljø og klima.

Samtidig øker investeringene i land med omfattende brudd på etiske normer og lite tilgjengelig informasjon om selskaper. KLP står med de samme utfordringene som f.eks Statens pensjonsfond utland (SPU) i krevende markeder.

Det har vært en revideringsprosess for de etiske retningslinjene for SPU de siste to årene som har ledet til endringer i de etiske retningslinjer for KLP-fondene.

BAKGRUNN FOR SAKEN

I 2019 satte regjeringen Solberg ned et utvalg (Mestad-utvalget) som fikk i oppgave å vurdere de etiske retningslinjene for SPU, i lys av utviklingen som har skjedd på ulike områder. Fondet er nå langt større enn i 2004 da retningslinjene ble etablert, fondets eierandeler har økt og investeringene er spredt på flere land. Videre har praksis i andre fond endret seg, internasjonale standarder for ansvarlig forvaltning er blitt videreutviklet og det er kommet til nye, etiske utfordringer i verdenssamfunnet.

Mestad-utvalgets rapport ble levert til Finansdepartementet juni 2020, www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-7/id2706536

Etter en Stortingsbehandling ble de nye retningslinjene for SPU oppdatert i september. Vi mener det er naturlig at KLP-fondene legger seg på samme linje og besluttet å endre våre ekskluderingskriterier i samsvar med endringene som ble vedtatt for SPU.

Følgende endringer ble vedtatt endret:

- a. en justering i våpenkriteriet slik at det klart fremgår at både produksjon og utvikling, samt sentrale komponenter er omfattet;*
- b. et nytt kriterium for våpenselskaper, som omhandler salg av våpen til stater som bryter med folkerettens regler for stridighetene;*
- c. eksplisitt produktkriterium for produksjon av cannabis til rusformål.*

KLP-fondene har allerede, og tidligere enn SPU, etablert en praksis for å utelukke cannabis fra sine investeringer, men under kriteriet “andre etiske normer”.

Vi jobber med å vurdere hvordan vi skal anvende det nye våpenkriteriet og hvor de prinsipielle grensene skal trekkes.

KLP

Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor

16.12.2021

Svanemerket fond i fremvoksende markeder – Utfordrende og viktig!

I september 2021 lanserte KLP som første norske forvalter et svanemerket fond i fremvoksende markeder– *KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar*. Dermed kan vi nå tilby investorer som ønsker å ta mer samfunnsansvar en komplett global eksponering. KLP lanserte i 2018 sitt første svanemerkede fond – *KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar*. Siden har ytterligere ni svanemerkede fond blitt lansert.

KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar er et aksjefond som investerer bredt i de mest ansvarlige selskapene i MSCI Emerging Market Index. Referanseindeksen inneholder ca.1440 selskaper og fondet investerer i 420 av disse. Fondet er investert i alle industri-sektorer med unntak av fossil energi (olje, gass og kull), atomkraft, våpen, tobakk, alkohol og pengespill. Fondet skal svinge mest mulig i takt med referanseindeksen og ikke ta større risiko.

Selskaper i fremvoksende markeder spiller en viktig rolle i løsningen av klimakrisen, og hvilke selskaper som får tilgang til kapital er avgjørende for en grønn omstilling. Karbonintensiteten blant selskapene i fremvoksende markeder er mer enn det dobbelte av karbonintensiteten i utviklede land¹. Det ligger et betydelig potensial i utslippsreduksjoner, og dette fondet ønsker å flytte kapitalen fra fossilt til mer samfunnsansvar. *KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar* har derfor redusert karboneksponeringen med hele 48% sammenlignet med referanseindeksen.

KLPs svanemerkede fond skal gi investorene en bred eksponering i selskaper som blir rangert høyt innen miljø, sosial ansvarlighet og selskapsledelse. Vi tror dette er særlig viktig innen fremvoksende markeder hvor potensialet i ansvarlige investeringer er stort. Men det er ikke til å legge skjul på at å finne de mest samfunnsansvarlige selskapene kan være utfordrende:

1. Det er ofte krevende sosiale forhold der selskapene har sin virksomhet; selskapenes ansvarlighet må derfor analyseres med bakgrunn i disse utfordringene. Mange av de ekskluderte selskapene i utviklede markeder er utelukket nettopp på grunn av sosiale forhold i utviklingsland. Selskaper

i fremvoksende markeder scorer i snitt svakere på forhold knyttet til arbeidstakerrettigheter, korrupsjon og forurensning av nærmiljø.

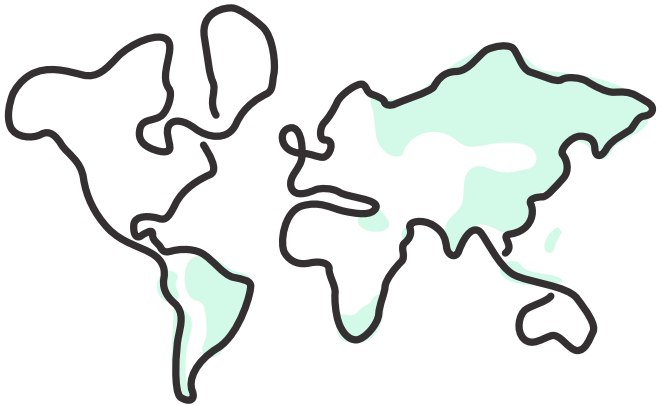
2. Rapporteringen fra selskapene selv om ansvarlige forhold kan være mangelfull. Noen selskaper innen fremvoksende markeder unnlater å oppgi relevant informasjon, men mange selskaper rapporterer etter hvert data av god kvalitet. Ved å sammenligne rapporteringen mellom selskaper innen samme land, kan vi danne oss et bilde av hvilke selskaper som tar samfunnsansvar på alvor.

3. Det kan være betydelig politisk risiko knyttet til forretningsdriften. Både skiftende politiske regimer, eller at forretningsvirksomhet oppfattes som ugunstig for lokalsamfunnet, kan føre til at rammebetingelsene til selskapet endres raskt. I 2021 så vi f.eks. at en rekke sektorer (f.eks. pengespill og fintech-selskaper i Kina) ble hardt straffet av investorer da de kom på kant med det politiske klimaet. Vi tror at tydelig samfunnsengasjement og god eierstyring er viktige faktorer i markeder med høy politisk risiko.

KLP mener at samfunnsansvar er en viktig brikke i investeringsprosessen. Historisk har brede samfunnsansvarlige investeringer i fremvoksende markeder gitt 1-2% høyere avkastning enn referanseindeksene². Men for KLP handler dette i første rekke om å håndtere potensiell risiko i investeringene – både sosialt og finansielt. Vi vil derfor fortsette å tilby samfunnsansvarlige investeringer i form av brede, diversifiserte porteføljer som ikke skal koste mer enn tradisjonelle indeksfond.

¹ Tonn CO2/selskapsinntjening i MSCI-indeksene

² Målt ved MSCI Emerging Market ESG Leaders Index

– ...tydelig samfunnsengasjement og god eierstyring er viktige faktorer i markeder med høy politisk risiko.

Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet

KLPs veikart mot netto null-utslipp

KLP har lenge jobbet aktivt for å nå 1,5-gradersmålet i Parisavtalen. Det siste året har styret vedtatt KLPs veikart mot netto null-utslipp i 2050, noe som innebærer en konkretisering og videre systematisering av arbeidet. Veikartet beskriver hvordan KLP vil jobbe mot og måle vårt bidrag til målene i Parisavtalen, og gjør det mulig å vurdere om enkeltsselskaper er på vei mot 1,5 grader.

VEIKART TIL PARIS

Klimamålene i Parisavtalen ble vedtatt i 2015 og tar sikte på å begrense global oppvarming til under 2 grader og helst ned mot 1,5 grader. En av hovedutfordringene vi har, er at det ikke finnes én tydelig og enkel metode for å omsette 1,5-gradersmålet til praksis. Derfor har vi utviklet et rammeverk basert på internasjonalt etablerte standarder og beste praksis: KLPs eget veikart til Paris.

Veikartet viser hvordan KLP skal vurdere hver enkelt investering opp mot en utslippsbane som er forenlig med 1,5-gradersmålet. Dette innebærer at KLP vil sette et konkret kort, medium og langsiktig klimamål for porteføljen, så vel som å anvende beste praksis når det gjelder vurderingsmetoder og bruk av klimadata.

FLERE VIRKEMIDLER

Det overordnede målet om å tilpasse investeringsporteføljen til 1,5-gradersmålet, og å ha en null-utslipps investeringsportefølje innen 2050, er svært ambisiøs og krever at vi tar i bruk flere virkemidler. Blant de viktigste av disse er:

- Øke klimavennlige investeringer med 6 milliarder kroner hvert eneste år.
- Påvirke selskaper til å sette klimamål og kutte utslipp, og bidra til mer åpenhet rundt selskapenes resultater.
- Iverksette tiltak for høyutslippssektorer og selskaper som ikke følger utslippsbanen.
- Være en pådriver for en raskere omstilling mot et lavutslippssamfunn ved å påvirke marked og politikk.

ÅPENHET RUNDT VEIKARTET

Åpenhet rundt investorenes netto null-utslippsmål er svært viktig. Vi er avhengige av å samarbeide med og lære av finansbransjen. I tillegg må våre interessenter forstå hvordan KLP faktisk jobber mot 1,5-gradersmålet. Derfor har vi publisert hele vårt veikart mot netto null-utslipp og vil periodisk rapportere på våre resultater som kan leses her.

UTSLIPP FRA KLPS INVESTERINGER

KLP rapporterer i henhold til anbefalingene fra TCFD og rapporterer på de fire anbefalte indikatorene for karbonmåling av investeringer. Definisjonen av de ulike indikatorene varierer fra ulike kilder, og selv innad i EUs regelverk varierer disse. For 2021 har KLP valgt å legge seg etter beste praksis fra de ulike regelverkene, og har derfor gjort omfattende endringer i metoden vi benytter for å regne ut investeringenes klimaprofil.

Endringene har ført til betydelige forbedringer i KLPs klimaregnskap, men fordi vi mangler historisk data for selskapers verdi, er det ikke mulig å regne ut indikatorene tilbake i tid. For å være åpne om utviklingen av utslipp over tid har vi derfor regnet ut vektet karbonintensitet ved bruk av markedsverdi og norske kroner. Med denne metoden har vi historisk data, og tallene viser en reduksjon i KLPs karbonintensitet:

	2020	2019	2018	2017	2016
Vektet karbonintensitet	13	16	24	32	30
Årlig endring	-16 %	-34 %	-24 %	-7 %	

[Les hele rapporten på klp.no](#)

Veien til Paris

KLPs veikart mot netto null-utslipp

KLP

Hvordan kan skipsfarten bli klimavennlig?

I 2021 har KLP kapitalforvaltning gjort en pilotstudie gjennom Grønt Skipsfartsprogram på hva som må til for at den globale skipsnæringen skal komme på linje med 1,5-graders målet i Parisavtalen innen 2050.

BAKGRUNN

KLP er gjennom sine aksjeporteføljer investert i mange børsnoterte shippingsselskap. Shipping er en svært viktig del av verdenshandelen og sentral for global verdiskaping. Container, bulk og tank er shippingsektorer som sørger for at varer blir effektivt transportert fra produsentland til forbruksland. For alle praktiske formål blir det i dag bare benyttet fossile brennstoff i den globale skipsflåten.

IMO (Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen) har per i dag satt et mål om 50% utslippskutt frem mot 2050. Dette er ikke tilstrekkelig med hensyn på Paris-avtalen.

KLP ønsket å gjøre denne piloten for å forstå hva som skal til for å gjøre skipsflåten utslippsfri, og for å hjelpe og påvirke selskapene vi er investert i til å ta riktige valg frem mot 2050, med tanke på det grønne skiftet denne sektoren må gå gjennom.

SCOPE

Pilotstudien har tatt for seg både det eksisterende IMO-målet på 50% kutt av utslippene, og et kutt på 70% som vil være i tråd med Parisavtalen. Piloten tiltrakk seg stor interesse i Grønt Skipsfartsprogram, og med på laget for å utforme piloten fikk vi med oss tunge aktører innenfor skipsnæringen, DNB, Wartsila, DNV, Equinor og Miljøverndepartementet, for å nevne noen.

Piloten tok for seg de viktigste parameterne når man skal gjøre investeringer i skipsfart. Den analyserte ulike skipsteknologier, kostnader knyttet til utbygging, samt fastsatte sannsynlige fremtidige reguleringer av skipsfarten.

RESULTAT

Konklusjonene i rapporten er oppløftende med henblikk på løsningsrommet næringen har til å bli utslippsfri i 2050. Det er per i dag fullt mulig å se for seg en skipsfartsnæring som er utslippsfri innen 2050. Teknologien finnes der i dag, og

kostnaden knyttet til et grønt skifte er innenfor hva man kan definere som rimelig.

Piloten peker også på en annen viktig faktor: Fremtidige reguleringer gjør at det er svært risikofullt fra et finansielt ståsted å satse på fossil teknologi fremover når man skal fornye sin skipsflåte. Piloten legger derfor føringer for hvordan KLP skal tenke rundt sine aktive investeringer innen internasjonal skipsfart.

Rapporten finner du på hjemmesiden til Grønt Skipsfartsprogram grontskipsfartsprogram.no under rapporter.

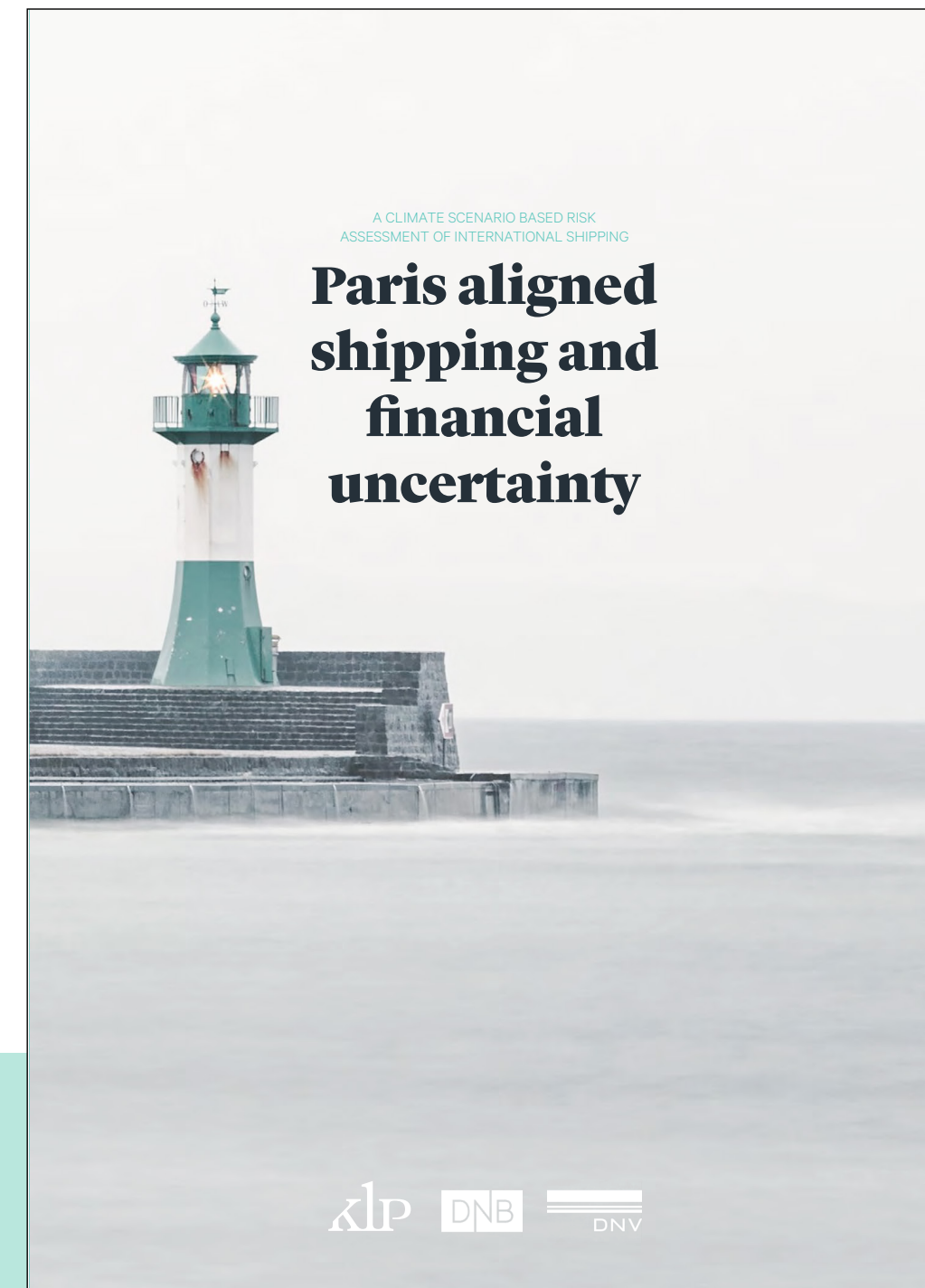
Simon Johannessen, porteføljeforvalter i KLP Kapitalforvaltning.

Participants partners:

– Fremtidige reguleringer gjør at det er svært risikofullt fra et finansielt ståsted å satse på fossil teknologi fremover når man skal fornye sin skipsflåte.

[Les hele rapporten på grontskipsfartsprogram.no](https://grontskipsfartsprogram.no)

STATUS EU REGELVERK -

EUs handlingsplan for bærekraftig finans

Etter flere år med diskusjoner, utredninger og forberedelser, ble 2021 året EUs handlingsplan for bærekraftig finans endelig begynte å falle på plass. Planen er ambisiøs og har potensial til å endre finansbransjen radikalt, og til å kanalisere mer og mer kapital inn i bærekraftige aktiviteter og prosjekter.

For å forstå hvordan dette skal skje, må vi først ta et steg tilbake til 2019 og lanseringen av EUs Green Deal, en politisk plattform vedtatt av EU kommisjonen med svært høye klima- og miljømål. Målene, som netto nullutslipp fra EU regionen innen 2050, var så ambisiøse at det var åpenbart at EU ikke kunne finansiere planen utelukkende med offentlige midler. Derfor ble EUs handlingsplan for bærekraftig finans satt i gang, for å sikre at privat kapital også støttet disse målene.

Planen har 10 punkter som alle innebærer nye lovverk eller endringer i eksisterende lovverk. De to punktene med potensielt mest påvirkning på KLP kapitalforvaltning er EUs taksonomi, et klassifiseringssystem for bærekraftige aktiviteter, og offentliggjøringsforordningen (SFDR) som regulerer bærekraftsrapportering for finanssektoren.

SKULLE VI HATT NOEN MELLOMTITLER?

Spesielt EU-taksonomien har det vært mye debatt rundt i Norge, da føringer for viktige sektorer i norsk næringsliv har vært kontroversielle. Dette gjelder betingelser for vannkraft og eiendom, samt om naturgass skal inkluderes som en bærekraftig overgangsteknologi. Like før sommeren 2021 ble kriteriene for taksonomimål 1 & 2, begrensning av klimaeindringer og klimatilpasning, vedtatt. Både taksonomien og offentliggjøringsforordningen ble like før jul 2021 vedtatt i Stortinget i en ny lov om bærekraftig finans. Lovforslagene trer først i kraft i Norge etter at de er innlemmet i EØS-avtalen, noe som forventes å skje i første halvår av 2022.

I EU må fondsforvaltere og banker omfattet av taksonomien begynne å rapportere etter klassifiseringssystemet allerede i begynnelsen av 2022 for rapporteringsåret 2021. Dog er den første rapporteringen en forenklet utgave av hvordan investeringer og utlån potensielt sammenfaller med relevante kriterier

i taksonomien, og full rapportering vil ikke være på plass for fond og utlån før i 2024. Finansdepartementet har oppfordret norske finansvirksomheter til å følge denne tidsplanen og KLP tar sikte på å følge anbefalingen.

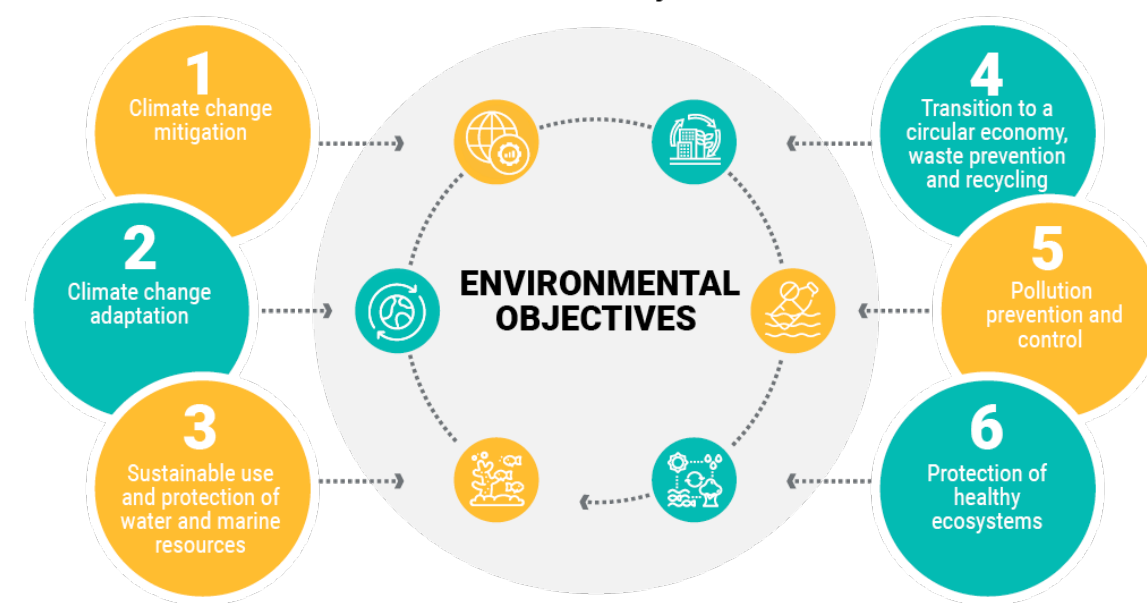
2022 blir nok et spennende og innholdsrikt år når det gjelder videre implementering av dette lovverket. Det er nylig besluttet at gass og kjernekraft blir inkludert i taksonomien og disse aktivitetene vil formelt bli adoptert i løpet av året. Det jobbes også iherdig med taksonomiens miljømål 3-6 som dekker sirkulær økonomi, kontroll av forurensning, vann og hav, og biologisk mangfold. Når disse målene er ferdigstilt vil taksonomien være komplett og rapporteringspliktene for selskaper tydelige. Vi tror systemet vil føre til at våre kunder får bedre og mer presis bærekraftsrapportering til å kunne ta opplyste valg, og ser fram til å utnytte mulighetene dette gir.

“Vi tror EU-krav vil bidra til at våre kunder får bedre og mer presis bærekraftsrapportering”

KIRAN AZIZ, KLP KAPITALFORVALTNING

The EU Taxonomy encompasses a standard set of definitions for sustainable activities centered around six environmental objectives:

Illustrasjon: Sustainalytics.com

Telenors dilemma i Myanmar

Situasjonen i Myanmar har det siste året vist hvor krevende fremvoksende markeder kan være for selskaper som ønsker å respektere menneskerettigheter.

Telenor fikk i 2013, etter å ha blitt innvilget lisens fra burmesiske myndigheter, tilgang på et gigantisk, urørt marked for sine tjenester. Telenor har vært sentral i den digitale utrulling i Myanmar, men med det følger også stort ansvar.

Myanmar har vært preget av etnisk og religiøs konflikt lenge, og militæret er kjent for brutale metoder og grove brudd på menneskerettighetene. I februar i fjor eskalerte situasjonen betydelig da militæret i Myanmar kuppet makten fra de folkevalgte. Minst 900 mennesker er blitt drept etter kuppet, ifølge FN.

KLPs klare forventning er at våre investerte selskaper foretar løpende risiko- og aktsomhetsvurderinger for å unngå å bidra til menneskerettighetsbrudd, særlig under krevende forhold.

Vi har hatt en rekke møter med Telenor, med både administrerende direktør og andre i selskapet som følger situasjonen tett i Myanmar. I møtene har vi gitt uttrykk for våre forventninger og forsøkt å forstå Telenors handlingsrom og begrensninger i Myanmar. Det er viktig for oss at selskapet selv trekker en grense for hva som er akseptabelt og ikke akseptabelt for å opptre som en ansvarlig telekomoperatør. Samtidig er det en svært krevende situasjon, hvor flere viktige hensyn må balanseres.

Rett etter militærkuppet ble Telenor beordret av myndighetene til midlertidig å stenge internett i perioder, samt midlertidig blokkere sosiale medier som Facebook, Twitter og Instagram. Telenor ønsket å være åpen om direktivene fra myndighetene, men situasjonen utviklet seg slik at det ble umulig, ut fra sikkerhetshensyn, å kommunisere åpent om disse ordrene. Telenor

har siden militærovertagelsen i Myanmar gjort mange grundige vurderinger knyttet til sanksjoner, menneskerettigheter, personvern og sikkerheten til sine ansatte.

8. juli i fjor meldte Telenor at mobilvirksomheten i Myanmar med nærmere 16 millioner mobilkunder ble solgt til det libanesiske selskapet M1 Group for rundt 900 millioner kroner. Selskapet begrunnet salget med at situasjonen i landet de siste månedene hadde blitt stadig mer utfordrende med hensyn til de ansattes sikkerhet, samt regulatoriske forhold som krav om å skru på såkalt «intercept»-overvåkningsutstyr som er i strid med europeisk og norsk lov og god forretningspraksis.

Det er flere aktører fra sivilsamfunnet som har uttrykt sterk misnøye med salget til M1, og frykter blant annet at juntaen etter salget får tilgang til personlige og sensitive opplysninger som kan brukes til overvåkning og forfølgelse av opposisjonelle og aktivister. Selskapet holder fast ved at det er kun tradisjonell trafikkdata dette gjelder. Telenor er blant annet klaget inn til OECDs kontaktpunkt for brudd på retningslinjer for ansvarlig næringsliv i forbindelse med salget.

Telenor venter fortsatt på den formelle godkjenningen fra myndighetene om salget. Vi fortsetter dialogen med Telenor for å forstå deres vurderinger rundt salget, hvilke vurderinger de gjorde av M1 Group og klagebehandlingen hos OECDs kontaktpunkt. KLPs forventninger til Telenor nå og fremover, er at selskapet gjør grundige aktsomhetsvurderinger og bidrar aktivt til å opprettholde grunnleggende rettigheter, uansett hvor i verden de opererer.

– KLPs klare forventning er at våre investerte selskaper foretar løpende risiko- og aktsomhetsvurderinger for å unngå å bidra til menneskerettighetsbrudd, særlig under krevende forhold.

Migrantarbeidere i Qatar

I Qatar bor det rundt to millioner migrantarbeidere. De utgjør 95 prosent av arbeidskraften i landet. Det høye antallet migrantarbeidere i forhold til folketallet er felles for mange av gulfstatene. Det er snakk om mennesker fra Asia og Afrika som har reist hit i søken etter en anstendig lønn.

KLP har hatt søkelys på rettighetene til migrantarbeidere i mange år, grunnet risikoen knyttet til brudd på grunnleggende arbeidsrettigheter. Vi har hatt dialog med flere selskaper om ulike former for tvangsarbeid som kan finnes i deres virksomhet og deres verdikjeder.

Qatar og den kritikkverdige situasjonen for mange migrantarbeidere har virkelig kommet i søkelyset etter at landet i 2010 ble tildelt verdensmesterskapet i fotball. Flere rapporter fra blant annet Amnesty og Business & Human Rights Resources Centre (BHRRRC) dokumenterer nok en gang at migrantarbeiderne blir utnyttet og lider under dårlige arbeidsforhold. Det kan være alt fra at arbeidsgivere har urimelig stor kontroll over den ansatte til at mange av arbeiderne har betalt rekrutteringsavgifter eller fått forskudd på lønn som setter dem i gjeld til en agent eller arbeidsgiver. De kan også bli lovet andre arbeidsbetingelser enn hva jobben faktisk innebærer. Andre eksempler er at de ikke får lønn, at de jobber ekstremt lange arbeidsdager, trues med eller utsettes for vold, eller utnyttes på grunn av sårbar situasjon knyttet til oppholdsstatus eller manglende språkforståelse. Alle disse er forhold som utgjør risiko for moderne slaveri.

I 2021 har vi i KLP blant annet fulgt opp de store hotellkjedene fordi hotellnæringen i Qatar har opplevd enorm vekst og opprusting inn mot VM. Vi har blant annet brukt funnene i rapporten BHRRRC, «Checked out» for å se hvor den store risikoen er.

KLP har tatt kontakt med samtlige selskaper nevnt i rapporten (totalt 18 selskaper) og etterspurt mer informasjon om hotellkjedens praksis og retningslinjer. Kun fem selskaper har respondert på KLPs henvendelse, men bare fire av disse med svar på spørsmål. En av kjedene hevdet at de ikke har noen virksomhet i Qatar. De resterende tre svarte utfyllende i sine responser.

KLP vil fortsette å følge opp de aktuelle selskapene i Qatar, og ha fokus på migrantarbeideres rettigheter i gulfstatene generelt. Ettersom koronapandemien fortsetter og dens implikasjoner fortsatt preger verdensbildet, samt at oppløpet til fotball-VM nærmer seg, er det fortsatt et stort behov for at investorer opprettholder søkelyset på dette risikoområdet.

– Migrantarbeidere er noen av de mest sårbare i regionen og koronapandemien har fanget disse i en nedadgående spiral.

KIRAN AZIZ, KLP KAPITALFORVALTNING

Utøvelse av eierskap:

KLP har tatt kontakt med 18 hotellkjeder som har direkte virksomhet eller verdikjeder om migrantarbeidere og risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter. Bakgrunnen for dialogen er funn i rapporten «Checked out».

Nærmere informasjon om rapporten finnes her: www.business-humanrights.org

Investering i blå ammoniakk og karbonfangst

For KLP er det viktig å gjøre gode investeringer som også kan bidra til energi-omstilling fra fossil til fornybar energi. I aksjemarkedet har det de siste par årene vært store svingninger i verdiene på fornybar energi-selskapene, og mange har stilt seg spørsmålet om det er mye luft i prisingen. Når vi vurderer nye investeringer innen fornybar energi, prøver vi å finne selskaper som har både gode løsninger og teknologi, men også utsikter til god lønnsomhet innen sitt segment.

Horisont Energi er et av disse selskapene. Forretningsplanen er å produsere «blå» hydrogen og ammoniakk av naturgass fra Barentshavet. «Blå» i denne sammenhengen betyr at man lager fossilfri energi av fossil energi. Dette gjøres ved at man fanger og lagrer tilnærmet all CO₂ i produksjonsprosessen, og så lagrer dette på en forsvarlig måte.

Spesialfondet KLP Alfa Global Energi var med i en såkalt cornerstone investeringsgruppe som deltok i en tidlig fase emisjon i Horisont Energi helt i starten av 2021. De to andre større investorene var Saga Pure/Ferncliff og det amerikanske hedgefondet QVT. Sammen bidro vi med det meste av kapital-innhenting før selskapet ble notert på Euronext Growth. Samtidig tok investorgruppen både styreplasser og ledelsen av nominasjonskomiteen i selskapet. Med andre ord et tett og langsiktig samarbeid. Med bakgrunn i dette har KLP også deltatt underveis i både strategiske og finansielle diskusjoner med både ledelsen og styret i selskapet.

Horisont Energi har i løpet av det siste året vært flinke til å inngå samarbeidsavtaler med sterke partnere, noe som har ført til en rekke avtaler. Blant de viktigste kan vi nevne:

- Avtale med Baker Hughes om fangst, transport og lagring offshore av CO₂.
- Avtale med Equinor og Vår Energi om produksjon av hydrogen og ammoniakk, samt karbonfangst og lagring.

- Avtale med Port of Rotterdam om opprettelse av en korridor for transport av blå ammoniakk fra Norge til Rotterdam.
- Horisont Energis Barents Blue-prosjekt tildelt 482 millioner kroner i støtte fra Enova for deltagelse i IPCEI Hydrogen.
- Samarbeidsavtale med E.ON og at E.ON kjøpte seg inn i Horisont Energi med 25% eierandel.

I dag brukes ca. 85% av den globale ammoniakkproduksjonen til gjødselindustrien. Resten brukes i andre deler av industri. I vår rapport fra 2021 om fremtidige drivstoffløsninger for skip (*Paris aligned shipping and financial uncertainty*) konkluderer vi med at ammoniakk er et drivstoffalternativ som ser lovende ut for fremtiden.

Vi tror at nye etterspørselsområder for ammoniakk, samt god teknologi, gode samarbeidspartnere, god ledelse, og robust prosjektøkonomi gir gode fremtidsutsikter for Horisont Energi. Forventet produksjonsstart er i 2025.

På et drøyt år har markedsverdien i Horisont Energi gått fra 250 millioner kroner til ca. 2 milliarder. Dette har naturligvis gitt god avkastning for KLP sine kunder, men har også vært en del av vårt bidrag til å støtte og finansiere en nødvendig energiomstilling for årene som kommer. Vi er stolte av å ha vært med å finansiere og utvikle dette spennende selskapet.

– Vi tror at nye etterspørselsområder for ammoniakk, samt god teknologi, gode samarbeidspartnere, god ledelse, og robust prosjektøkonomi gir gode fremtidsutsikter for Horisont Energi

Torkel Aaberg, porteføljeforvalter i KLP Kapitalforvaltning.

PROJECT BARENTS BLUE

Illustrasjon: Horisont energi

AKSOMHETSBASERTE UTTREKK

KLPs første aktsomhetsbasert uttrekk

I 2021 gjennomførte KLP sine første aktsomhetsbaserte uttrekk etter at dette ble vedtatt som et nytt punkt i retningslinje 2020.

Et militærkupp i Myanmar 1. februar og påfølgende angrep mot sivilbefolkningen med utallige menneskerettighetsbrudd, har ført til internasjonal fordømmelse og sanksjoner mot militære personer og militærkontrollerte enheter.

KONFLIKT KAN INNEBÆRE SÆRLIG HØY RISIKO FOR MENNESKERETTIGHETSKRENKELSER

Selskaper som har virksomhet i konfliktområder, bør derfor utvise spesielt høy aktsomhet for å unngå å bli involvert i krenkelser av menneskerettigheter og beskytte sårbare enkeltmennesker. KLPs klare forventning er at selskapene har et ansvar for å respektere og beskytte menneskerettigheter i alle land de opererer i, uavhengig av om staten selv overholder disse rettighetene. Av den høye risikoen knyttet til menneskerettighetsbrudd i landet, grunnet den pågående situasjonen, har KLP fulgt opp flere av de investerte selskapene om hvordan de håndterer og mitigerer risikoen.

Det foreligger flere rapporter fra blant annet FN om de økonomiske interessene til militæret i Myanmar. Militæret har to viktige holdingselskaper, Myanmar Economic Corporation (MEC) og Myanmar Economic Holdings Limited (MEHL) som har inngått kommersielle avtaler med flere selskaper, deriblant Adani Ports and Special Economic Zone Limited (Adani Ports).

Adani Ports, er Indias største havneoperatør og inngikk en avtale i 2019 om å bygge Myanmars største containerhavn i byen Yangon, på land leid fra det militært eide holdingselskapet MEC. Leievtalen har en varighet på 50 år.

KLP tok kontakt med selskapet og hadde møte med blant andre administrerende direktør for å forstå hvilke vurderinger selskapet gjorde da de inngikk avtalen og hvordan den pågående situasjonen i landet påvirker selskapets fremtidige virksomhet. Selskapet bekreftet at det ikke ble foretatt en konkret due diligence knyttet til menneskerettigheter forut for avtaleinngåelsen. Selskapet bekreftet også at havnen skal brukes til kommersielle forhold og dette var uttrykkelig regulert av avtalen. På den annen side kunne selskapet heller ikke utelukke at militæret eksempelvis kan gi pålegg og benytte det til militært utstyr, gitt den myndigheten de har i landet.

Ifølge selskapet kunne de vanskelig se at et kommersielt samarbeid kan bidra til medvirkning til brudd på menneskerettigheter.

VURDERING

Det er på det rene at det er en pågående væpnet konflikt i Myanmar, og det kan være en risiko for borgerkrig i landet. Militærkuppet har nok en gang bekreftet at militæret er i stand til å ta i bruk villkårlig og uforholdsmessig makt mot deler av sivilbefolkningen, og at respekt for grunnleggende menneskerettigheter settes helt til side.

KLPs vurdering er at det er en overhengende fare for at militæret kan bruke havnen til å importere våpen og utstyr eller som havn for sine skip. Dette utstyret spiller en avgjørende rolle i de angrepene som utføres av militæret. Da Adani inngikk avtalen, var offentlig informasjon om overgrepene til militæret tilgjengelig, noe som burde ha gitt Adani rimelig grunn til å være særlig aktsom overfor MEC, som eide grunnen. Som KLP vurderer det, har Adani ikke vært tilstrekkelig aktsom i sitt valg av forretningspartner i et land hvor det har vært pågående væpnet konflikt med svært systematiske og grove angrep i mange år.

Etter en helhetsvurdering er vår vurdering at det foreligger en uakseptabel risiko for medvirkning til brudd på KLPs retningslinjer gjennom Adanis operasjoner i Myanmar og sitt forretningssamarbeid med militæret i landet.

“Konflikt kan innebære særlig høy risiko for menneskerettighetskrenkelser”

UTELUKKELSE AV SELSKAPER PÅ VESTBREDDEN:

Utøvelse av KLPs aktsomhetskriterium i praksis

I 2021 besluttet KLP å ekskludere 16 selskaper med tilknytning til de israelske bosettingene på Vestbredden. Beslutningen er basert på en rapport der FNs høykommissær for menneskerettigheter offentliggjorde en liste over selskaper med virksomhet knyttet til de israelske bosettingene i det okkuperte palestinske territoriet. Bosetningene anses som brudd på internasjonal rett.

Aktsomhetsprinsippet er kjernen i FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter som KLPs investeringer følger. Prinsippet er også sentralt i den nye åpenhetsloven som er vedtatt av Stortinget og som trer i kraft fra 1. juli 2022.

KLP er opptatt av å gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan foreta aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på KLPs retningslinjer basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko. En kombinasjon av disse tre sentrale risikoforhold kan utgjøre en uakseptabel høy risiko for medvirkning til brudd på retningslinjen.

UTØVELSE AV KRITERIET I PRAKSIS

Eksklusjonene på Vestbredden omfatter selskaper innen bank, bygg og anlegg, infrastruktur og telekommunikasjon. KLP har solgt aksjer og obligasjoner i disse selskapene til en verdi av NOK 275 millioner kroner.

KLP har gjort grundige vurderinger på bakgrunn av egne analyser og med grunnlag i FNs høykommissær for menneskerettigheter. Vår vurdering er at det er en uakseptabel risiko for at de ekskluderte selskapene bidrar til medvirkning på brudd av menneskerettigheter i krigs- og konfliktsituasjoner gjennom deres tilknytning til de israelske bosetningene på den okkuperte Vestbredden. Dette er forankret i reglene om okkupasjon i Haagreglementet og den fjerde Genèvekonvensjonen. Disse konvensjonene gjør det klart at den okkuperende makten ikke skal flytte sin egen befolkning permanent inn i okkupert territorium.

Vurderingen vi har gjort går på om selskapene vi har investert i medvirker til brudd på menneskerettigheter ved å bidra til at permanente bosettinger i okkuperte områder bygges og opprettholdes. Vi tok dermed utgangspunkt i spørsmålet; «*Kan bosettingene opprettholdes uten tjenestene/ varene som selskapet leverer?*». Dersom svaret på dette spørsmålet var nei anbefalte vi utelukkelse av selskapet, ettersom disse selskapene da leverer nødvendig infrastruktur som er essensiell for opprettholdelsen av de ulovlige bosettingene.

Bankene er ekskludert der vi anser at finansiering er en forutsetning for at bosettingene kan bygges og vedlikeholdes. Bygg og anleggsvirksomheter er utelukket på grunn av deres leveranser

av materialer til bygging av bosettingene og infrastruktur. Utelukelsen av telekommunikasjonsselskapene er gjort på bakgrunn av at kommunikasjonstjenester anses som grunnleggende infrastruktur for moderne samfunn og dermed gjør bosettingene til et attraktivt bomiljø for bosetterne.

KLP tok i tillegg individuelle vurderinger av totalt fire selskaper innen energi og kommunikasjons- og overvåkingstjenester. Samtlige selskaper ble besluttet ekskludert grunnet at selskapene bidrar til tilgang til strøm og drivstoff, samt overvåking av grensene til bosettingene. Dette er tjenester som er helt nødvendig for at det daglige livet i bosettingene skal kunne fungere. Et av KLPs viktigste virkemidler for påvirkning gjennom vår eiermakt er selskapsdialog. I forbindelse med analysearbeidet kontaktet KLP alle de berørte selskapene for å etablere en dialog, og har fulgt opp dialogen i tilfeller der vi manglet svar. Om ikke selskapene har kunnet tilbakevise informasjon som knytter dem til alvorlige brudd, har eksklusjonene blitt gjennomført.

I etterkant av ekskluderingen har noen få selskaper kontaktet KLP og ønsket å diskutere grunnlaget for eksklusjonen. Det er en dialog vi fortsetter ettersom det viktigste målet for oss er å påvirke til at selskaper avslutter sin virksomhet i konfliktområder.

Selskaper ekskludert fra KLP og KLP-fondene på Vestbredden per juni 2021:

- ALSTOM SA
- SHTROM GROUP LTD
- ELECTRA LTD
- BANK HAPOLIM BM
- BANK LEUMI LE-ISRAEL
- FIRST INTL BANK ISRAEL
- ISRAEL DISCOUNT BANK-A
- MIZRAHI TEFAHOT BANK LTD
- ALTICE EUROPE NV
- BEZEQ THE ISRAELI TELECOM CO
- CELLCOM ISRAEL LTD
- PARTNER COMMUNICATIONS CO
- DELEK GROUP LTD
- ENERGIX-RENEWABLE ENERGIES
- PAZ OIL CO LTD
- MOTOROLA SOLUTIONS INC

UTTREKK

Våpen

I november 2021 besluttet KLP å utelukke 14 selskaper på grunn av deres involvering i produksjon av kontroversielle våpen, og som direkte eller indirekte bidrar til å opprettholde eksistensen av kjernevåpen. Beholdningene som ble solgt hadde en samlet verdi på drøye 1,2 milliarder kroner.

KLP sine retningslinjer som ansvarlig investor setter tydelige krav til forvaltning og selskapene det investeres i. Den overordnede målsetningen er at KLP ikke skal bidra til brudd på internasjonale normer gjennom sine investeringer. Våpenkriteriet fastslår at «KLP skal ikke være investert i selskaper som utvikler eller produserer våpen eller sentrale komponenter som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper».

FNs traktat om forbud mot kjernevåpen, som har som mål å avvike kjernevåpen fullstendig, trådte i kraft i januar 2021. For å støtte opp om traktatens hensikt ønsker KLP som ansvarlig investor å ha strengere praksis overfor selskaper som medvirker til opprettholdelsen av kjernevåpen.

I praksis rammer våpenkriteriet først og fremst kontroversielle våpen, til forskjell fra konvensjonelle. Bakgrunnen for dette er først og fremst at kontroversielle våpen ikke kan skille mellom militære og sivile mål. Det gjelder i hovedsak kjerne- og klastevåpen, samt miner som er ment å ramme personell («anti-personellminer»). Kriteriet omfatter i prinsippet også andre typer våpen, som kjemiske og biologiske våpen, men dette er sjelden forekommende.

Begrepene «produksjon» og «våpen» skal forstås vidt, og omfatter all sammenstilling av ikke bare selve våpnene, men også relevante komponenter til disse. Våpenbegrepet omfatter dessuten systemer og plattformer som er ment for bruk av slike våpen, samt komponenter til slike systemer og plattformer. Det er krevende arbeid å få oversikt og informasjon over hva selskapene faktisk produserer. Informasjon om inntekter fra våpen- og forsvarsindustrien er preget av hemmelighold. Etter grundige analyser og forsøk på dialog med selskapene har KLP besluttet å utelukke 14 selskaper. Vurderingene er ikke kun basert på om det foreligger brudd på retningslinjene, men også om det foreligger en uakseptabel risiko for pågående eller fremtidige brudd.

Selskaper ekskludert fra KLP og KLP-fondene per november 2021:

1. BABCOCK INTERNATIONAL GROUP PLC
2. CHINA SHIPBUILDING INDUSTRY CO LTD
3. DASSAULT AVIATION SA
4. ELBIT SYSTEMS LTD
5. GENERAL DYNAMICS CORP
6. KBR INC
7. L3HARRIS TECHNOLOGIES INC
8. LARSEN & TOUBRO LTD
9. LEIDOS HOLDINGS INC
10. LEIDOS INC
11. LEONARDO SPA
12. RAYTHEON TECHNOLOGIES CORP
13. ROLLS ROYCE HOLDINGS PLC
14. THALES SA

Vi stemmer på generalforsamlinger

Vi bruker eierrettighetene og stemmer på generalforsamling for alle selskaper i alle fond.

Generalforsamlingen er en viktig arena for dialog mellom selskapsledelsen og aksjonærene. Som eier i flere tusen børsnoterte selskaper bruker KLP og KLP-fondene stemmeretten sin aktivt, både i Norge og i utlandet.

2021 Internasjonalt
Antall generalforsamlinger: : 8779 (98 %)
Antall saker: 90 831
Andel saker hvor KLP stemmer med styret: 81 %

2021 Norge
Antall generalforsamlinger: 98 (86 %)
Antall saker: 1140
Andel saker hvor KLP stemmer med styret: 86%

Fullstendig oversikt over hvordan KLP og KLP-fondene stemte i 2021 ligger tilgjengelige på KLP.no

Våre retningslinjer er basert på internasjonale prinsipper for beste praksis innen eierstyring og selskapsledelse.

“Aksjonærforslag blir stadig oftere benyttet for å fremme selskapers samfunnsansvar. KLP støtter og stemmer oftest for slike aksjonærforslag.”

EKSEMPLER PÅ STEMMEGIVNING:

Facebook (nå Meta Platforms Inc): På Facebooks generalforsamling i mai 2021 ble det fremmet seks aksjonærforslag. KLP-fondene stemte for alle og dermed også mot styrets anbefaling på samtlige punkter. KLP-fondene stemte blant annet for krav om rapportering av seksuell utnyttelse av barn på nett og misbruk av plattformen, samt for en uavhengig styreleder.

Amazon: På Amazons generalforsamling i mai 2021 ble det fremmet 11 aksjonærforslag. KLP-fondene stemte for alle og dermed også mot styrets anbefaling på samtlige punkter. KLP-fondene stemte blant annet for at Amazon skal rapportere på kjønns- og raseforskjeller, effekten av plastemballasje, hvordan deres kunders bruk av overvåkings- og skyprodukter bidrar til brudd på menneskerettigheter, samt på selskapets bruk av lobbyvirksomhet.

Equinor: På Equinors generalforsamling i mai 2021 ble det fremmet 10 aksjonærforslag. KLP-fondene stemte mot ni av forslagene. På forslaget der KLP-fondene stemte for var dette imot styrets anbefaling, hvor styrets anbefaling var å stemme i mot at selskapet setter korte, medium og langsiktige mål for klimagassutslipp. KLP støtter her aksjonærene ettersom fastsettelse og publisering av slike mål vil hjelpe aksjonærene med å forstå selskapets vurdering av hvordan de kan redusere sitt karbonfotavtrykk i tråd med Parisavtalen.

SVANEFONDENE I 2021

KLP Mer Samfunnsansvar leverte god avkastning i takt med økt ESG-fokus

Halvparten av KLP Kapitalforvaltning sin nettotegning i fond for 2021 var i Mer Samfunnsansvar-fond. Blant de sterkeste trendene i fondsmarkedet er økt ESG-fokus, kombinert med en tydelig dreining mot indekxnære produkter med lave forvaltningshonorar.

AKSJEMARKEDET I 2021

Aksjemarkedene var sterke i 2021, anført av USA. Året markerte er skikkelig comeback for olje & gass aksjer som leverte mer enn 40 prosent avkastning for året. Blant de svakeste aksjene var de typisk grønne aksjene, som steg svært mye i 2020, og nådde en foreløpig topp i januar 2021. En indeks som måler utviklingen for grønne aksjer i USA falt med 30 prosent. Samlet for året ble avkastningen i KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar 25,8 prosent. Avkastningen for indeksen, MSCI World, var 25,5 prosent.

KLP MER SAMFUNNSANSVAR ER BREDE ESG-FOND

Ut over våre tradisjonelle indeksfond, er KLP Kapitalforvaltning en av de ledende tilbyderne i Norden av Svanemerkede fond. Høsten 2021 lanserte vi KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar, og med dette fondet, tilbyr vi totalt ti ulike Svanemerkede fond. Disse fondene tar ansvarlige investeringer et steg videre. Mens indeksfondene gjør ekskluderinger og jobber med eierskap, gjør våre Svanemerkede fond en positiv utvelgelse i tillegg. Det vil si at selskaper som gjør det bra på samfunnsansvar vektas opp, i stedet for kun å unngå de selskapene som bryter med våre investeringskriterier.

Vi benytter analyser og data fra MSCI ESG Research for dette formålet i en kvantitativ modell. De Svanemerkede fondene investerer ikke i kull, olje eller naturgass og har dermed lave karbonutslipp sammenlignet med markedet. Sammenlignes det globale fondet mot andre globale fond fra norske forvaltere er det tydelig at Mer Samfunnsansvar har lav karbonintensitet og svært god ESG-score.

ESG LEVERTE GOD AVKASTNING I 2021

I 2021 fikk både AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar og AksjeNorden Mer Samfunnsansvar en høyere avkastning enn sine respektive indekser. I AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar var avkastningen 0,2% bak indeksen.

I det Globale fondet observerte vi en negativ allokeringseffekt på ca. 0,5 prosent som følge av fondets nullvekt i de

tradisjonelle energiselskapene. Men dette ble mer enn oppveid av en positiv seleksjonseffekt på 1,4 prosent knyttet til fondets oppvekting av de sterkeste ESG-selskapene i respektive sektorer. Det var rundt 10 prosentpoeng forskjell mellom avkastningen til de sterkeste og svakeste ESG-selskapene. Siden oppstarten av fondet har dette vært en betydelig effekt og resultert i mer enn 2 prosent årlig meravkastning sammenlignet med MSCI World.

I 2022 KOMMER REVIDERTE KRITERIER FRA DET NORDISKE MILJØMERKET

Mange kunder spør oss hvorfor vi har valgt å Svanemerke ESG-fondene våre. All den tid det ikke finnes noe fasit på hva som er ESG eller bærekraftig, synes vi det er fornuftig med et eksternt rammeverk for å definere og operasjonalisere fondene våre. Det sikrer at fondenes konstruksjon er i tråd med Svanemerkets forventninger og krav. Alle KLPs Mer Samfunnsansvar fond er bygget på samme lest, men med enkelte tilpasninger gitt de ulike fondsuniversene.

I 2022 lanserer det Nordiske Miljømerket nye krav til Svanemerkede fond. KLP har deltatt i høringsrunder om de nye kriteriene. Vi ønsker å tilpasse fondene til disse og å holde produktene relevante, spesielt med tanke på EUs arbeid om bærekraftig finans og taksonomien. De nye kriteriene trer i kraft fra mars 2023.

Mer informasjon om KLP Mer Samfunnsansvar finner du her: klp.no/sparing-og-fond/spar-i-fond/svanemerkede-fond

TYDELIG MERAVKASTNING FOR DET GLOBALE FONDET I 2021:

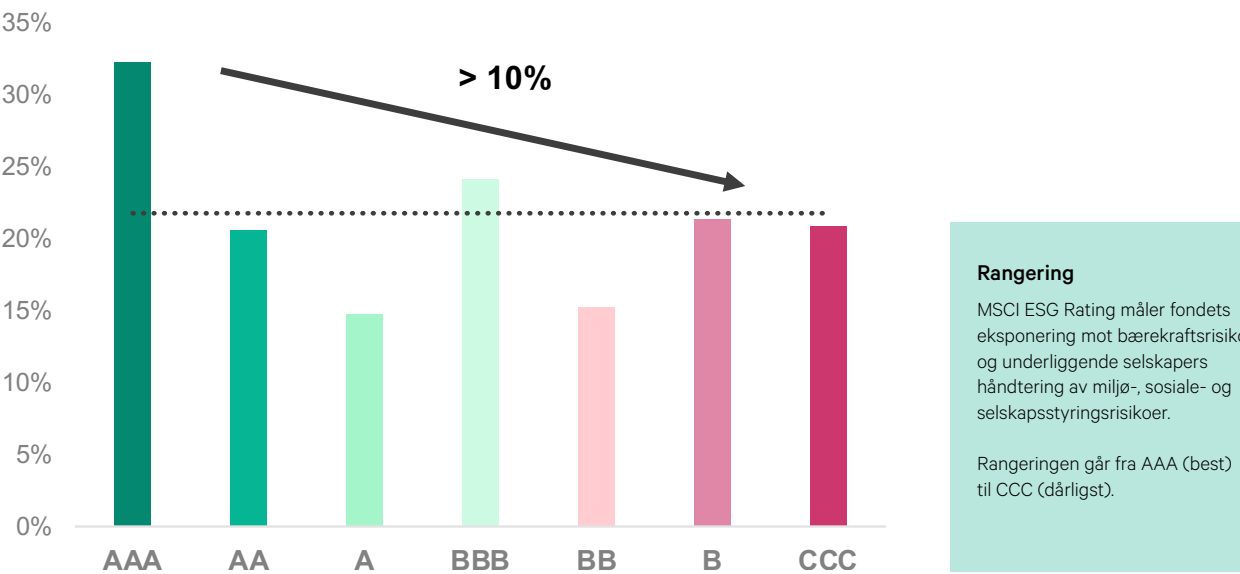
KLP Mer Samfunnsansvar			
2021	Global	Norden	EM*
Fond	26,3	24,0	-7,9
Indeks	25,5	23,8	-8,6
Meravkastning	0,9	0,1	0,7
AUM (mrd.)	9,7	2,5	0,7
*Oppstart september 2021			
*Avkastning i % og etter forvaltningshonorar			

Hvor plasserer KLP Svanen seg? Globale fond, norske forvaltere

Kilde: MSCI ESG Research Manager / Lipper, n = 33

RUNDT 10 PROSENTPOENG FORSKJELL MELLOM AVKASTNINGEN TIL DE STERKESTE OG SVAKESTE ESG-SELSKAPENE:

Rangering
MSCI ESG Rating måler fondets eksponering mot bærekraftsrisiko og underliggende selskapers håndtering av miljø-, sosiale- og selskapsstyringsrisikoer.

Rangeringen går fra AAA (best) til CCC (dårligst).

Svanefond – nye kriterier

Svanen har lansert skjerpede krav til svanemerkede fond som reflekterer den nyeste kunnskapen og utviklingen i markedet. Kravene blir gjort gjeldende i 2023. Vi er i full gang med å forberede våre fond til å møte de nye kravene.

I juni 2018 var KLP de første i Norge til å tilby svanemerkede fond. Med lanseringen av *KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samfunnsansvar* i september 2021 har vi nå en fullverdig samfunnsansvarlig spareprofil med totalt ti svanemerkede fond. Fondene er diversifisert både geografisk, og i forhold til aktivaklasser og investeringsstil, men har til felles de samme høye kravene til samfunnsansvar, som følger med kriteriene til Svanemerket (Svanen).

Å bidra til en bedre verden og å ta mer samfunnsansvar skal ikke koste noe ekstra. Derfor tilbyr vi alle våre svanemerkede fond til samme pris som tilsvarende fond, som ikke er svanemerket. Svanemerket har vært Nordens offisielle miljømerking i snart 30 år. For å bli godkjent som et svanemerket fond må vi årlig oppfylle deres strenge krav, ikke bare innen miljø, men også innen arbeidsforhold, menneskerettigheter og korrupsjon. Fondene investerer ikke i fossil energi (olje, gass og kull), atomkraft, våpen, tobakk, alkohol og pengespill. Dessuten er selskaper som medvirker til grove eller systematiske brudd på internasjonale normer utelukket.

I 2021 påbegynte Svanen en prosess for å stramme kriteriene for å bli godkjent som Svanefond enda et hakk. KLP har hatt en god dialog med Svanen gjennom denne prosessen og har også levert høringsvar til de nye kriteriene. **Blant de viktigste endringer som trer i kraft i begynnelsen av 2023 er følgende;**

- Fondet må klassifiseres som enten Artikkel 8 eller 9 under offentliggjøringsforordningen.
- Flere virksomheter som driver med leting og boring knyttet til utvinning av fossile brensler utelukkes direkte.
- Selskap i bransjer som slipper ut mye klimagasser må oppfylle angitte grenseverdier og vise at de er blant de beste i sin sektor.
- Alle selskapene i fondet må ha en ESG-analyse og 70% av selskapene i fondet må ha sterk ESG-praksis, noe som er en økning fra 50% i nåværende kriterie.

- Økte forventninger til aktivt eierskap på biodiversitet og reduksjon av klimagassutslipp i kritiske sektorer.
- Høyere andel av fondet som er i tråd med EU takson omien gir flere poeng.
- Utvidede krav til fondets bærekraftsrapportering, som inkluderer oppsummering av eierskapsutøvelse for de ti største selskaper i fondet, informasjon om overgangsarbeidet for de fem selskapene med størst klimagassutslipp, og selskaper som er ekskludert eller er definert som høyrisiko.

KLP er trygg på at de nye kriteriene som trer i kraft i begynnelsen av 2023, vil gjøre våre kunder enda sikrere på at deres sparepenger bidrar positivt til de store miljømessige og sosiale utfordringene vårt samfunn står overfor.

SVANEMERKETS KRIITERIER FOR INVESTERINGER

Svanemerkede fond utelukker selskaper som er involvert i

- Fossil energi
- Våpen
- Tobakk
- Brudd på internasjonale normer

Svanemerkede fond investerer mer i selskaper med høy ESG-score, og investerer ikke i selskapene med dårligst ESG-score. Alle selskapene i svanemerkede fond har gjennomgått en ESG-analyse.

Alle KLPs svanemerkede fond følger også KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer.

KLP tilbyr ni svanemerkede fond; tre aksjefond, to rentefond og fire fondspakker. Mer informasjon om fondene finner du på klp.no

Karbon fotavtrykk for fond

KLPs investeringer har et langsiktig perspektiv. Målet er å få best mulig avkastning på pensjons- og sparepengene. For at verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten i selskapene være ansvarlig og bærekraftig.

Et fonds karbon fotavtrykk er en av de viktigste enkeltindikatorer KLP-fondene bruker til å følge opp sine investeringer. Det er også en såkalt «Principle Adverse Impact» (PAI) indikator som etter den nye offentliggjøringslovgivningen finansselskaper blir pålagt å rapportere på i årene som kommer. Karbon fotavtrykk gir en indikasjon på om fondet er eksponert mot selskaper som har høye klimagassutslipp, og dermed har et betydelig bidrag til global oppvarming. Disse selskapene kan også måtte betale høyere skatter og avgifter knyttet til utslippene i årene som kommer. Det er viktig for KLP å bruke indikatoren i dialog med selskapene og påvirke dem til å stadig redusere sine utslipp.

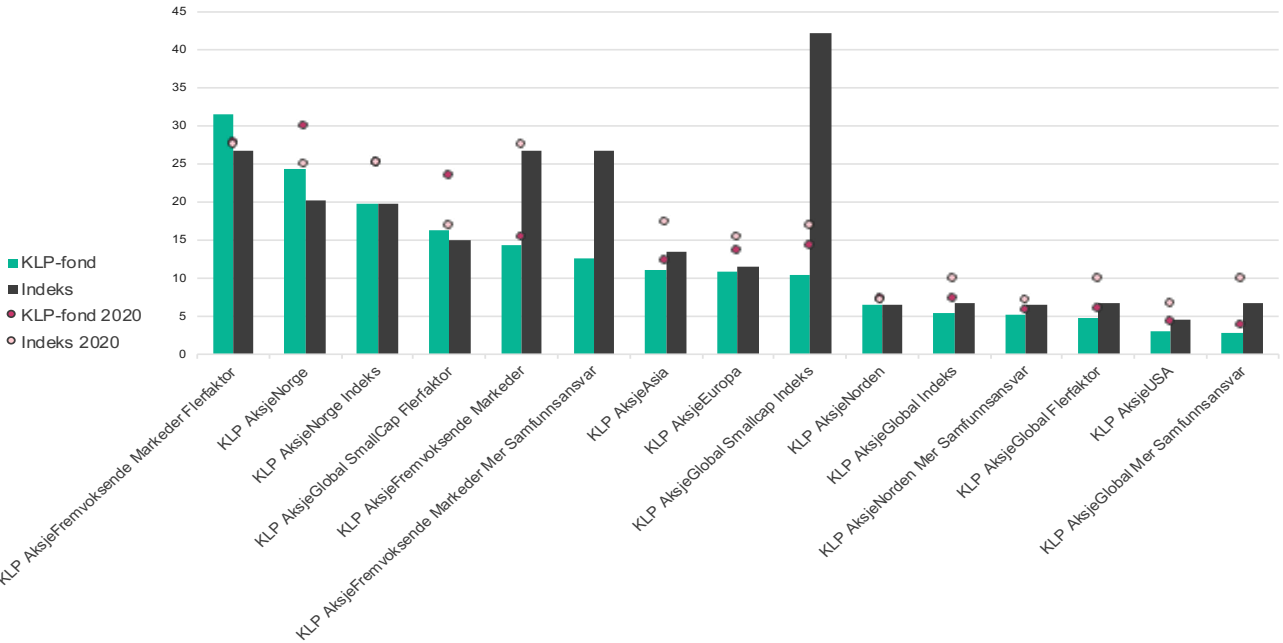
Beregningsmodellen som KLP-fondene bruker, er fondets vektete gjennomsnittlige karbonintensitet (Weighted Average Carbon Intensity - WACI), fondets eksponering mot investerte selskapers utslipp av klimagasser. Fondets karbonintensitet

er summen av de underliggende selskapenes karbonintensitet (selskapets utslipp per krone i inntekt) justert for vekten i fondet. WACI-modellen omfatter selskapets Scope 1 & 2 utslipp, som inkluderer direkte utslipp fra operasjoner og produksjon, i tillegg til utslipp fra strøm brukt av selskapet. Det inkluderer ikke Scope 3 utslipp, som er utslipp i leverandørkjeden og fra bruk av selskapets produkter.

KLP-fondene har vesentlig lavere utslipp enn indeksene de følger. Det skyldes at fondene utelukker alle investeringer i kull og oljesand. Effekten er størst i fremvoksende markeder og de globale porteføljene der det er flest selskaper med aktiviteter og inntekter fra kull og oljesand i indeksen. KLP Mer Samfunnsansvar fondene skiller seg positivt ut, etter som de utelukker alle investeringer i fossil energi. Les hele KLP-fondenes karbonrapport på klp.no.

Karbonavtrykk

Tonn CO2-ekvivalenter per million NOK investert justert for selskapets inntekter

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Tlf: +47 23 08 09 30

KLP KAPITALFORVALTNING AS

Post boks 400 Sentrum 0103 Oslo, Norge

Spørsmål om rapporten eller KLPs arbeid
med ansvarlige investeringer kan sendes til

E-post: fond@klp.no

www.klp.no

Sentralbord: 55 54 85 00